

Міністерство освіти і науки України

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра європейських мов

У К Р А Ї Н С Ь К А М О В А
(зміни в українському правописі 2019 року)

**Методичні рекомендації
для викладачів та студентів**

Харків
ДБТУ
2024

Міністерство освіти і науки України
Державний біотехнологічний університет
Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра європейських мов

У К Р А Ї Н С Ь К А М О В А
(зміни в українському правописі 2019 року)

**Методичні рекомендації
для викладачів та студентів**

Затверджено
рішенням Науково-методичної
ради факультету менеджменту,
адміністрування та права
Протокол № 9 _____
від 13.05. 2024 року

Харків 2024

УДК 811.161.2(072)
У45

Схвалено
на засіданні кафедри європейських мов
Протокол № 13 від 10.05.2024 р.

Рецензент:

О. С. Дьолог, канд. філол. наук, доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Українська мова (зміни в правописі 2019 року): методичні рекомендації для викладачів та студентів (перевидані та доповнені) / Державний біотехнологічний університет; уклад. Л. В. Бабай. – Харків, 2024.- 32 с.

Мета видання – знайомство зі змінами в українському правописі.

Методичні вказівки призначені викладачам, студентам та усім бажаючим покращити знання з української мови.

Відповідальний за випуск (зав. каф.): **А. О. Колесник**, канд. техніч. наук,
доцент

Бабай Л.В., 2024
ДБТУ, 2024

П Е Р Е Д М О В А

У нову редакцію «Українського правопису» внесено ряд змін, зумовлених безперервним розвитком, удосконаленням мови. Із наявного правопису усунуто все, що застаріло, нечітко сформульоване, суперечливе. Наше завдання познайомити вас із цими змінами.

Методичні рекомендації містяться практичні завдання, письмове виконання яких допоможе Вам краще засвоїти теоретичний матеріал. Якщо у Вас виникли труднощі під час виконання письмових завдань, Ви можете звернутися до підручників, посібників, словників.

Для всіх хто цікавиться питаннями правопису сучасної української літературної мови.

Бажаємо успіху!

Нова редакція Українського правопису

3 червня 2019 року в Україні почав діяти новий правопис, схвалений 22 травня 2019 р Кабінетом Міністрів України, спільним рішенням Президії Національної академії наук України і Колегією Міністерства освіти і науки України. Затверджений Українською національною комісією з питань правопису. Уряд ухвалив новації і попередній правопис від 1992 року втратив чинність.

Правила нового українського правопису були розроблені спеціально створеною робочою групою Комісії з питань правопису Міністерства освіти і науки України, до якої увійшли провідні філологи країни і чиновники.

Як кажуть розробники, все заради того, щоб українці користувалися правописом, створеним на основі української орфографічної традиції з урахуванням новітніх мовних явищ, які набувають поширення в різних сферах суспільного, наукового і культурного життя.

Орфографічна комісія повернула до життя ряд особливостей "харківського" правопису, які затверджено в 1928 році. На переконання членів комісії, їх відновлення має наукову основу. Автори впевнені, що саме так ми зможемо повернутися до "споконвічної української мови". У 1928 році в Харкові українські мовознавці ухвалили правопис для всіх українців. Його ще називають «харківський правопис», «скрипниківка» (через те, що його підписав Народний комісар освіти Микола Скрипник). Укладачами харківського правопису були відомі українські мовознавці, більшість з яких була репресована у 30-х роках ХХ століття сталінським режимом: Агатангел Кримський, Олена Курило, Євген Тимченко, Всеволод Ганцов та інші. Членами правописної комісії були також і письменники: Микола Хвильовий, Майк Йогансен, Сергій Єфремов. Однак уже у 1933 році внаслідок політики «зближення мов» цей правопис заборонили, назвавши націоналістичним. Через згадану політику радянська машина намагалася зробити українську мову максимально близькою до російської, асимілювавши таким чином і правопис. Науковці, які брали участь у створенні нової редакції правопису, вирішили повернути певні позиції, які були вилучені з українського правопису 1933 року.

При цьому розробники відзначили: "Орфографічна комісія виходила з розуміння того, що український правопис, як правопис і будь-якої іншої мови, не може бути вичерпним, він кодифікує основні, найбільш поширені або спірні орфографічні положення. Орфографічна комісія розраховує на уважне прочитання, конструктивні пропозиції і доброзичливу критику всіх зацікавлених користувачів і знавців української мови".

Переважна кількість змін стосується слів іншомовного походження - змінюється варіативність їх відтворення українською. Правда, офіційні документи радикальні варіації, запропоновані авторами проекту нового правопису, не торкнуться.

За великим рахунком зовсім кардинальних змін, що потребують перенавчання, у цьому правописі немає. Однак плутанина таки може виникнути, адже збільшилася кількість варіантів написання одних і тих же слів.

Водночас правописна комісія керувалася розумінням того, що й мовна практика українців другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст. вже стала частиною української орфографічної традиції. У сучасній редакції Українського правопису збережено підхід до мови як до знакової системи й суспільного явища. Сучасна українська мова — відкрита й динамічна. Змінюється словник, з'являються нові терміни в різних сферах суспільної комунікації, виникає потреба адаптації загальних і власних назв до раніше сформульованих орфографічних правил. Для чого переглядати ці правила? Для того щоб відреагувати на зміни в сучасній мовно-писемній практиці, визначити правила написання нових запозичених слів, нових власних назв, усунути застарілі формулювання та спростити й, де це можливо, уніфікувати орфографічні норми.

Якою має бути «правильна українська мова»? Чи загрожують їй іншомовні впливи, а якщо загрожують, то в якій частині мовної системи й наскільки? Яку мову ми передамо нащадкам? Ці й подібні питання, що десятиліттями не втрачають своєї актуальності, спонукають до періодичного оновлення, перегляду й доопрацювання правописного кодексу, граматики й словників. Пошук балансу між системними параметрами сучасної мови, з одного боку, й різночасовими прикметами української мовної традиції, з другого боку, — найскладніше із завдань, що поставали перед творцями національного правопису на кожному з етапів його розвитку.

Як відзначили в Кабміні, рішення про оновлення редакції правопису взяли "з метою забезпечення конституційних положень про державний статус української мови та уніфікації застосування норм правопису".

На провадження нових правил дається 3-5 років. Тому що нова редакція правопису буде використовуватися у всіх сферах життя українців, що стосуються застосування мови на листі. Тобто, все, що ви будете писати, потрібно буде писати відповідно до правил правопису.

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ОСНОВНИХ ЗМІН У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ «УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ» (2019)

1. Фемінітиви

Утворення жіночих форм іменників, які раніше існували в чоловічому роді, тепер правило. Нові слова утворюють за допомогою суфіксів **-к, -иц(я), -ин(я) та -ес.**

БУЛО: *Автор, директор, міністр, майстер, філолог, член, пілот.*

СТАЛО: *Авторка, директорка, міністерка, майстриня, філологиня, членкиня, пілотеса, послиня.*

2. Вживання літери «и» на початку слова

Це, власне, компроміс із правописом 1928 року, який передбачав вживання літери «и» на початку слів. У проекті нового правопису надається перевага літері «і», однак перед приголосними «н» та «р» можливі два варіанти написання. У проекті правопису обговорювався варіант написання індика із початковою «и», але до остаточної редакції цей варіант написання не потрапив. «И» на початку слова вживаємо у деяких власних назвах і словах тюркського походження: *ийбѐн, ир, Ич-обá, Кім Чен Ин.*

БУЛО: *ірій, ірод.*

СТАЛО: *ирій та ірій, ирод та ірод.*

У художніх текстах допускатиметься заміна **і** на **и** в кінці слів під час відмінювання. Більше не помилка, казати як століття тому «нема совісти» або «забагато мужности». **И** вживатимуть на початку деяких вигуків і часток: *ич який хитрий*, слова *икати*, *икання* та похідних від цих слів.

БУЛО: *Безкрайності, меншості, свіжості, радості*

СТАЛО: *Безкрайности (безкрайності), меншости (меншості), свіжости (свіжості), радости (радості)*

3. «Т» замість «ф»

Пропонується кілька варіантів написання слів грецького походження, де зазвичай звук [th] передають літерою «ф». Тепер можна використовувати букву «т» замість «ф».

БУЛО: *Кафедра, міфологія, ефір, Афіни, анафема.*

СТАЛО: *Катедра і кафедра, мітологія і міфологія, етер і ефір, Атени і Афіни, анатема і анафема.*

4. Більше «г» у словах

Новий правопис пропонує розширити застосування «г» в іноземних власних назвах і деяких іменах. Передавати звук [g] тепер можна двома способами: як через «г», так і завдяки «г».

БУЛО: *Гуллівер, Гете, Гонгадзе, Гарсія .*

СТАЛО: *Гуллівер і Гуллівер, Гете і Гете, Гонгадзе і Гонгадзе, Гарсія і Гарсія.*

5. Йотування повертається

Звук [j] у сполученні з голосними буде передаватись тільки буквами «є», «ї», «ю», «я».

БУЛО: *Проект, проєкція, фойє.*

СТАЛО: *Прокєт, проєкція, фое.*

6. Зроби павзу

У словах, запозиченнях із давньогрецької мови, буквосполучення «**au**» тепер можна передавати не тільки через «**ау**», а і як «**ав**».

БУЛО: *Пауза, фауна, аудиторія, аудієнція, лауреат.*

СТАЛО: *Павза і пауза, фавна і фауна, авдиторія і аудиторія, авдієнція і аудієнція, лавреат і лауреат.*

7. Ніяких апострофів і тире для «пів»

Числівник «пів» зі значенням «половина» з іменником у формі родового відмінка однини пишеться тільки окремо.

БУЛО: *Півогірка, півгодини, пів'яблука, пів-України.*

СТАЛО: *Пів огірка, пів години, пів яблука, пів України, пів відрá, пів міста, пів óстрова, пів ящика, пів ями, пів Європи, пів Кієва,*

Разом з «пів» писатимуться лише ті слова у називному відмінку, що виражають єдине поняття: «півострів», «півзахист», «півкуля» або «півоберт півмісяць».

8. Менше дефісів

Новий правопис пропонує слова з першими іноземними частками писати разом. Зараз частина з них пишеться разом, а частина через дефіс.

БУЛО: *Поп-музика, веб-сторінка, прес-конференція, екс-президент.*

СТАЛО: *Попмузика, вебсторінка, пресконференція, експрезидент.*

9. Ніякої «Вкраїни»

У поезії, крім звичайної форми Україна, досить часто вживали Вкраїна: Як сонях той до сонця, до Вкраїни свій погляд я з любов'ю повертав.

Тепер правильна форма лише одна і це: *Україна.*

10. Більше демократії

Як і раніше, з великої букви пишуться офіційні назви найвищих державних посад України, міжнародних посад: *Президент України, Генеральний прокурор України.*

Але в неофіційних текстах ці назви пишуться з малої букви: *вибори президента; генеральний прокурор України; приїзд королеви.*

11. Заберіть від мене свої «лапки»

Складені назви інформаційних агентств тепер варто писати без лапок.
БУЛО: *Інформаційне агентство «Главком», агентство «Франс Пресс»*
СТАЛО: *Інформаційне агентство Главком, агентство Франс Пресс*

Щодо назв сайтів, якщо поруч із назвою є родове слово – тоді лапки використовуються і назва пишеться з великої літери: сайт «Вікіпедія», соціальна мережа «Фейсбук». Якщо ж родового слова немає – назва пишеться з маленької літери і без лапок: гугл, твітер. Як це мало писатися раніше – невідомо, адже попередній правопис був затверджений ще в 1992 році, коли таких проблем просто не існувало.

12. Правильне вживання «й», «і», «та»

Милозвучність української мови досягається за допомогою правильного вживання «й», «і», чи «та», зокрема і як сполучників. Коли слово закінчується на голосний, а наступне починається на голосний/приголосний, варто вживати «й»: *Олена й Андрій; на траві й квітах роса, висока ймовірність, вона йде.*

Водночас для зіставлення понять використовується «і»: *дні і ночі, батьки і діти, правда і кривда, просте і складне речення.*

Після букв **й, я, ю, є, ї** вживаємо єднальні сполучники «**і**» або «**та**»: *зелений гай і широка долина / зелений гай та широка долина, теорія і практика перекладу / теорія та практика перекладу.*

13. Вживання «архі-» «архи-» у назвах церковних звань

БУЛО: *Архієрей, архимандрит, архістратиг.*

СТАЛО: *Архієрей і архиєрей, архимандрит і архимандрит, архістратиг і архистратиг.*

14. Назви українських свят

У назвах історичних подій, епох, календарних періодів і свят з великої букви пишемо перше (або єдине) слово і власні назви з великої букви. У назвах українських свят всі слова пишемо з великої літери.

БУЛО: *День незалежності України, День соборності України*

СТАЛО: *День Незалежності України, День Соборності України*

Географічні назви, що починаються зі Східно-, Західно-, Північно-, Південно-, Центрально -, пишуться з великої літери (обидва слова) і через дефіс: Східно-Китайське море (раніше Східнокитайське), Південно-Західна залізниця, Західно-Казахстанська область.

РОСІЙСЬКІ ПРИЗВИЩА

рос. Донской → Донський, рос. Трубецкой → Трубецький виняток Лев Толстой

Прикметникові закінчення російських прізвищ передаються так: Закінчення *-ой* передаємо через *-ий*: Донський, Крутий, Луговський, Полевий, Соловйов-Седий, Босий, Трубецький, але Толстой.

ЗМІНИ В ОКРЕМИХ СЛОВАХ

священник (як письменник)

Подвоєння приголосних як наслідок їх збігу. 1. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігаються однакові приголосні:

в) кореня або основи на -н- (-нь-) і суфіксів -н-(ий) -н-(ій), -ник, -ниц-(я): *день — дѐнний, закѐн — закѐнний, кінь — кінний, осінь — осінній, туман — туманний; баштáнник, годінник, письменник, священник; вікѐнниця, Ві́нниця*; дві букви **н** зберігаємо й перед суфіксом **-ість** в іменниках та прислівниках, утворених від прикметників із двома **н**: *закѐнний — закѐнність — закѐнно, тумáнний — тумáнність — туманно»*.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ У СЛОВОВЖИВАННІ

Адрес (проживання) – адреса

А іменно – а саме

Аренда – оренда

Багаточисленний – численний

Без всяких підстав – без жодних підстави

Безграмотний – неграмотний

Безділля – неробство, ледарство

Безкорисний – безкорисливий

Безнаказаний – безкарний

Без поняття – нетямущий

Безпорядок – безлад, безладдя

Без толку – даремно, марно

Безтактний – нетактовний, безтактовний

Безуспішний – невдалий, марний

Бібліотекарша – бібліотекарка

Білет (вхідний, проїзний)- квиток

Більше всього – понад усе, найбільше, більш за все

Більше того – щобільше, на додаток, до того

Біля другої години – близько другої

Благоустроєний – упорядкований, упоряджений

Близорукий – короткозорий

Бувший у користування – уживаний

Будьте добрі – будьте ласкаві

Будь – якою ціною – за будь – яку (всяку) ціну

Бумага – папір

Важний – 1) важливий; 2) поважний, статечний

В більшості випадків – здебільшого, переважно

Вважати необхідним – уважати за потрібне

Ввести в склад – ввести до складу

В даному випадку – у цьому разі, у цьому випадку

В двох словах – двома словами
В деякій мірі – деякою мірою
В дійсності – насправді
Вдобавок – на (у) додатку, додатково
Вести себе ввічливо – поводитися ввічливо
В жодному випадку – нізащо (ніколи) у світі, у жодному (ніякому) разі
В загальному випадку – загалом
В залежності від – залежно від
В значній мірі – значною мірою
Вибачаюся – вибачте мені
Вибачитися – попросити вибачення
Визивати – викликати
Вийшов термін – закінчився термін
Виключатель – вимикач
Виключення – виняток
Вимагають поліпшення – потребують поліпшення
Винуватий – винний
Виписка з протоколу – витяг із протоколу
Вирішити задачу – розв’язати задачу
Виступаючий (з доповіддю) – промовець, доповідач
Вищестояща організація – вища організація
Відволікати увагу – відвертати увагу
Віддихати – відпочивати
Відзив – відгук
Відійти від такої практики – відмовитися від такої практики
Відказуватися – відмовитися
Відкривати ключем двері – відмикати двері
Відкривати книжку - розгортати книжку
Відложити засідання – відкласти засідання
Відмінити – скасувати
Відмітити – відзначити
Відноситися (до когось) – ставитися
Відношення (до когось) – ставлення
Відпала необхідність – немає потреби
Вірніше (вставне слово) – точніше
В його честь – на його честь
В кінцевому рахунку – в кінцевому (остаточному) підсумку
В кінцевому результаті – врешті –решт
В кінці – кінців – врешті-решт, зрештою, кінець кінцем
Вклад в науку – внесок у науку
В кращому випадку – в найліпшому разі
В любому випадку – будь –коли, так чи так, у кожному разі

В минулому році – торік, минулого року
В міру сил – по змозі
Вмішуватися – втручатися
В найближчий час – незабаром, невдози, найближчим часом
В найближчі дні – найближчими днями
В наш час – тепер
Воєнкомат – військкомат
Возмущатися – обурюватися
Волокита - тяганина
Вообще – взагалі
В останньому році – останнім часом, недавно
В певній мірі – певною мірою
В перших числах місяця – на початку місяця
В першу чергу – насамперед, пердусім, найперше
В письмовій формі – в писемній формі
В повній мірі – повною мірою
В подальшому – надалі
В порядку виключення – як виняток
В разі необхідності – коли буде потреба
Всесторонній – всебічний
В силу обставин – через обставини, з огляду на обставини
В ході обговорення – під час обговорення
Вчений ступінь – науковий ступінь
Гостра необхідність – крайня потреба
Давати можливість – дозволяти, давати нагоду
Даний випадок – цей випадок
Двохсторонній - двосторонній
День за днем – день у день
Діюче законодавство – чинне законодавство
До тих пір – досі
До цього часу – досі
Жодним чином – аж ніяк
Задавати питання- ставити питання
Займати посаду – обіймати посаду, бути на посаді
Заказний лист – рекомендований лист
Заслуговує уваги – заслуговує на увагу, вартий уваги
Здержати слово – дотримати слово
З достоїнством – з гідністю
З точки зору – з погляду
Зустрічаються помилки – трапляються помилки
З цієї причини – через це
З цього часу – відтепер

З часом – згодом
З якого часу – відколи
Іменно це – якраз це, власне це, саме це
Іншими словами – інакше кажучи
Їх документи – їхні документи
Кажеться – здається
Кидатися у вічі – впадати у вічі (в око)
Командировка – відрядження
Любою ціною – за всяку ціну
Міроприємство – захід
На зворотній стороні – на звороті
На початку - спочатку

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

Вправа 1

Замініть, де потрібно, малу літеру великою. Поясніть вживання великої літери.

(п)резидент (у)країни, (п)рем'єр-(м)іністр, (в)іще-...(п)резидент, (г)олова (в)ерховної (р)ади, (к)обзар, (м)іністерство ...(о)світи, ...(р)ектор... (у)ніверситету, (г)олова (к)онституційного (с)уду, (г)енеральний... (п)рокурор, (п)резидент (а)кадемії... (н)аук (у)країни, ...(м)едалі «(з)а ...(в)ідвагу», (с)пілка ...(п)исьменників (у)країни, ...(г)оловнокомандуючий (з)бройних ...(с)ил (у)країни, (к)абінет (м)іністрів, ...(ч)лен- ...(к)ореспондент, (ф)ранкфурт-... (н)а-(м)айні, (п)ерун, (г)еркулес, (н)овий ...(р)ік, (п)осол (с)получених (ш)татів (а)мерики, (е)йфелева ...(в)ежа, (п)олярна ...(з)оря, «(П)овість ...(п)олум'яних ...(л)іт», (к)иївська ...(с)ередня ...(ш)кола№ 1.

Вправа 2

Напишіть російські прізвища та географічні назви українською мовою, поясніть їхній правопис.

Железноводск, Лермонтов, Роцин, Муравьев, Золотарев, Звонарев, Щипачев, Тимирязев, Грачев, Пермь, Зеленогорск, Семенов, Артемов, Голицын, Бугаев, Потемкин, Елкин, Енисей, Сергеев, Нестеров, Зайцев, Череповец, Гуляев, Ильин, Россошь, Салтыков-Щедрин.

Вправа 3

Перекладіть російські слова українською мовою, напишіть їх і поясніть правопис.

Пражский, парижский, крепостничество, иракский, прусский, воронежский, кагарлыкский, казанский, цюрихский, рижский, братский, бахмачский, чикагский, калужский, волжский, ужгородский, гадячский, прилуцкий, мадридский, одесский, ташкентский, туристский, французский, тбилисский, гигантский, кременчугский, полесский.

Вправа 4

Вставте, де треба, пропущені букви; з'ясуйте, при словотворенні чи при словозміні відбувся збіг кількох приголосних.

Безвиїз...но, корис...ливий, облас...ний, пест...ливий, балас...ний, шіс...надцятий, перс...ні, перехрес...ний, кож...ний, зліс...ний, пріс...ний, якіс...ний, свис...нути, шелес...нути, улес...ливий, захис...ний, сер...це, кіс...лявий, турис...ський, влас...ний, ненавис...ний, прихвос...ні, піз...ній, гіган...ський, ціліс...ний, наміс...ник.

Вправа 5

Від поданих іменників утворіть прикметники, запишіть їх; поясніть правопис.

Швидкість, турист, честь, совість, контраст, ненависть, випуск, гігант, злість, доблесть, щастя, вартість, радість, прикрість, альпініст, об'їзд, почесь, безсмертя.

Вправа 6

Вставте, де треба, пропущені букви.

Гран.ю, мудріст...ю, без...межність...ю, займен...ник, прислів...ик, шален...ий, свяще...ник, спросон...я, олов'ян...ий, нужден...ий, Запоріж...я, під...аш...я, ріл...єю, суд...ів, вуал...ю, жовч...ю, Закарпат...я, без...акон...я, стат...ей, маст...ю, качин...ий, машин...ий, клун...я, юн...ий, стійкіст...ю, передміст...я, корін...я, Заліс...я, зіл...я, порос...я.

Вправа 7

Поставте іменники в орудному відмінку однини, обґрунтуйте написання.

Даль, мить, свіжість, печаль, велич, паморозь, вічність, папороть, деталь, грань, юність, певність, блакить, сіль, почесь, ясність, повість, міць, любов, кров, мати.

Вправа 8

Замість крапок поставте букви е, и чи і; обґрунтуйте написання.

Пр...будова, пр...мостити, пр...д'явити, пр...купити, п...р...сіяти, пр...звище, пр...святити, п...р...оформити, пр...з...млитися, пр...летіти, п...р...пл...сти, пр...б...режний, пр...добрий, пр...в'ялий, пр...лагідний, пр...зирство, пр...бігти.

Вправа 9

Вставте замість крапок пропущені букви е, и в суфіксах.

Мал...нський, мереж...во, мороз...во, Вали...н, пал...чка, Гал...н, дочч...ин, хуст...ночка, плащ...к, криш...чка, піс...нька, плет...во, множ...на, киян...н, львів'ян...н, гор...нько, сон...чко, сороч...чка.

Вправа 10

Перепишіть слова, поясніть написання.

Мово/знавство, етно/графія, психо/логія, техно/логія, житте/радісний, західно/європейський, інженер/оптик, дівчина/ голубка, гідро/енерго/ресурси, член/кореспондент, агро/техніка, пів/Одеси, пів/гриба, полу/день, мати/мачуха, право/бережний, військово/зобов'язаний, напів/зварений, приємно/здивований, навчально/виробничий, темно/фіолетовий, молочно/кофейний, червоно/біло/жовтий, Австро/Угорщина.

Вправа 11

Перепишіть, поясніть правопис складних слів.

Дев'яти/мільйонний, вісім/десять, п'ять/сот, шістнадцяти/тисячний, кілька/тисячний, п'ять/з половиною/сотень, котрий/небудь, будь/хто, чий/будь, що/небудь, будь/що, будь/на/чийому, казна/з/кого, де/небудь, будь/куди, аби/де, аби/як, аби/хто, де/коли, де/який, що/раз, ані/трохи, босо/ніж, нашвидку/руч, оба/біч, стрім/голов, дарма/що, десь/то, сяк/так, будь/що/будь, як/не/як, казна/де, з/посеред, з/поміж, по/під, з/під, по/за, наче/б/то, ніби/то, немов/би, немов/би/то, тільки/но, так/от, взяв/таки.

Вправа 12

Розкрийте дужки, поясніть написання часток з різними частинами мови. Випишіть слова, утворені за допомогою часток; визначте, до яких частин мови вони належать.

(Не)вдовзі Тарас вже стояв у номері, й вдивлявся в далеч річки, крізь (не)великі, проте прозорі й чисті, шибки вікна. Звершилося! Він на землі українській, в самому Києві, ось зовсім поряд із (не)скореним старим Дніпром!.. Що(ж) серце (не)засміється в грудях, (не)затріпоче пташкою, а причаїлось, (ні)би його приклали каменем?.. Тарас вдивлявся у вулиці - знайомі й (ні)би раніше ним (не)бачені - й чув на собі цікавий погляд друга, з яким вони одразу зійшлися серцем. Гребінка його зустрів, мов брата. (Ні)що

тут, власне і (не)нагадувало про панський двір. Все просто, щиро, по-старосвітськи. (Не)дім, а добра хата, (не)флігель для приїжджих, а звичайнісінька собі хатина, розписана, (не)мов яйце на Великдень. Ми мало знайомі, проте я вже впевнена, то Бог вам дав(не)тільки значний талант, а й розум такої(ж) сили. Прощались якось (ні)яково, (не)мов були всі троє у чомусь винні. Прикрощі (ні)кого ще (не)зблизили, (не)вдачі те(ж).

Вправа 13

Вставте пропущені букви, виділіть префікси, поясніть їх вимову, правопис, значення.

Пр...глухий — пр...глушений, пре...малий — при...менший, пр...добрий — пр...добрити, пр...білий — пр...білити, пр...тихий-пр...тихлий, пр...хороший — пр...хорошити, пр...гіркий — пр...гіркий, пр...мудрий — пр...мудритись, пр...світлий — пр...світлити.

Вправа 14

Від поданих слів утворіть нові за допомогою префіксів пре-, при-, пере-; з'ясуйте вживання префіксів.

Смачний, гарний, добрий, тихий, морський, міський, вокзальний, думати, ходити, їздити, писати, єднати, йти, орати, вивчити, хворіти, складати, міряти, казати, думати.

Вправа 15

Вставте замість крапок пропущені букви; поясніть правопис.

Ро...орювати, бе...утратний, ві...окремити, ро...ступитися, бе...водний, пі...учити, бе...смертя, бе...болісний, пере...останній, пере...сердя, пере...часний, бе...цільний, бе...страшний, ро...'єднаний, ро...чинний, ро...шумітися, пі...живлення, ві...чепити, ві...жилий, ві...шуміти, мі...щелепний, п...хвалити, п...шити, бе...сумнівно, ...цілити, ро...чарований, ро...жалобити, пере...вісниця, пере...чувати, ро...смішити, мі...галузовий, ро... жарений, мі...сесійний, бе...сильний, ро...саджений, мі...зоряний.

Вправа 16

Від поданих слів утворіть нові за допомогою префіксів, що закінчуються приголосним звуком. Запишіть новоутворені слова; з'ясуйте, як змінюється значення слова з появою різних префіксів, вимову і правопис префіксів.

Робити, кинути, пиляти, шукати, шуміти, сунути, цвісти, чіпляти, чистити, шифрувати, штовхати, жевріти, жарити, грати, злити, пхати, їхати, звітувати, жати, звучати, звати, щулитися, шкрябати, чорніти, жовкнути, свистіти, ставити, сохнути, творити, ховати, псувати.

Вправа 17

Утворіть нові слова за допомогою зазначених суфіксів, з'ясуйте їх правопис, значення.

а) -очк-, -ечк-, -ичк-, -ячк- (іменники): півник, берег, пластинка, сумка, Рая, доня, вікно, блюдце, круг, волосся, ім'я, сучок, батько, криниця, пшениця, хмара, торба, книга, здоров'я, племінниця, племінник, кришка, сонце, літо, вулиця, Оля, Галя, тітка, суниця, серце, кішка, стрічка, сито;

б) -ов-, -ев- (-єв-) (прикметники): ялинка, кизил, черешня, соя, дуб, верба, граб, слива, вишня, яблуна, мальва, ромашка, щавель, квасоля, магній, калій, тюль, підсумок, лід, бязь, емаль, алюміній, натрій, мазь, хвощ, борщ, замша;

в) -ив-, -єв- (іменники):

пекти, мережити, палити, морозити, марити, прясти, плести, місити, варити;

г) -уват- (юват) (прикметники):

блакитний, сірий, червоний, сирий, зелений, сизий, синій, чорний, кислий, солоний, гіркий, далекий, пізній, жовтий, малий, великий, п'янкий.

Вправа 18

Замість крапок поставте потрібні букви; виділіть суфікси, поясніть вживання їх.

Гуттаперч...ий, ковш...ий, зразк...ий, перц...вий, алич...вий, сургуч...вий, марганц...вий, бійц...вий, берез...вий, шовк...вий, алюміні...вий, хвощ...вий, трав...чка, сестр...чка, крап...чка, ящір...чка, голів...чка, кач...чка, вод...чка, пал...чка, кус...чок, копі...чка, лож...кча, згутов...ний, вихов...ний, викон...ний, закресл...ний, вид...мий, аналіз...ваний, запрограм...ваний, видовб...ний.

Вправа 19

Запишіть подані речення; напишіть - не, - ні відповідно до правил правопису.

Щастя Грицькове було (не)велике. День хилився до заходу, але навколо зовсім (не)помітно було вечірнього занепокоєння. І (не)зчулись, як заспівав півень. Сердитись, боронитись, (не)навидіти вона (не)вміла: такою вже її життя та люди зробили. І дівчина (не)кляла, (не)винуватила людей за своє бідне життя, за людську (не)правду. (Ні)якої втіхи, (ні)якої підпори (не)було в неї. (Ні)богів, (ні)ідеалів вона не знала. Падав сніг холодний і лапятий і (не)чутно крутиться над ним. Відійшли ми зовсім (не)багато. Нас тепер із Вовчиком гуляти (ні)куди (не)пускають.

Вправа 21

Складіть речення з поданими словами, поясніть правопис не, ні.

Нічого, ні для чого, незламний, нездійсненність, не вчора, неквапливо, не радісний, нерадісно, не питаючи, не допущений, незрівнянний, не примирений, ні про що, нікуди, не зчислений, непростений, недобачає, не додивився, недоглянутий, ніким не доглянутий.

Вправа 22

Перекладіть на українську мову словосполучення.

а) Преодолеть трудности; готов к обороне; годный к употреблению; обязательный к исполнению; сделанный по заказу; подготовиться к празднику; интересный по содержанию; необычный по форме.

б) По моему соображению; по своему возвращению; забота о человеке; послал письмо по известному адресу; придет в ближайшее время; благодарить вас; из-за собственной неосторожности; быть к девяти часам; к утру положение изменилось.

в) Сидели у пруда; подняться в воздух; в пятом часу; работает в должности секретаря; работать в деревне; к вопросу о происхождении языка; быть к десяти часам; для первого раза этого достаточно; принять во внимание; дело отложено по его заявлению.

Вправа 23

Поставте в реченнях потрібні розділові знаки між групою підмета і групою присудка.

Найбільше добро в кожного народу-це його мова (Панас Мирний). Класична пластика і контур строгий, і логіки залізна течія-оце твоя, поезіє, дорога. Ліси наче світилися наскрізь. Ти вся була, як щастя птиця з країн казкових, з царства мрій. Хтось давно ще сказав, що спів-то мова душі, то голос серця. Культура мови-це духовне обличчя людини. Звенигородський повіт—пишний куточок України, край садків, Шевченкова батьківщина! Життя без книг-це хата без вікна.

Вправа 24

Поставте потрібні розділові знаки між однорідними членами речення та при узагальнювальних словах.

а) Тихо. І земля вода і повітря-все послухало. Вся громадськість повинна взятися за охорону нашої чарівної природи і птахів і звірів і садів, і лісів. Робітник за станком і поет на папері всі ми творим щасливий наш світ. Усе навколо дерева птахи люди сповнене весняної пружної нестримної сили. На все осінь щедрі на кавуниці на дощі і на холодні роси.

б) І трави й ниви і небо, й сонце-все змінилось у хлопчика в очах. Березу вільху і ліщину, дубів могутність величаві навіть тихий верболіз люблю я ліс. І все те і штурмуюче море і голубіючі небожі далекі ледь окреслені хмари

пройняте легеньким серпанком рухливого туману. Скрізь червоне на небі на узгір'ях і на горі.

Вправа 25

Відокремлені обставини виділіть комами.

Троянці в човни посадавши і швидко їх поодпихавши по вітру гарно поплили. Виблискувала в лузі річка і звиваючись губилась в зелених шатах надбережного гаю. Вони стояли мовчазні вдивляючись в далеке минуле своїх батьків і линучи думкою в майбутнє. Він дивився на стовп сонячного проміння, що прoderшись крізь лінію, ліг на стіни чотирма золотими плямами. У цих міжгір'ях особливо вночі дуже легко було заблудитись.

Вправа 26

Поставте розділові знаки.

Розвійтеся з вітром листочки зів'ялі розвійтеся як тихе зітхання! О Націє дужа і вічна як Бог... . Гетьте думи ви хмари осінні! Благослови мати весну закликати! Добрий вечір тобі пане господарю радуйся! Ой радуйся земле Син Божий народився. Глянь добрим оком Божий Сину на нашу землю на Україну.

Вправа 27

Поставте розділові знаки. Поясніть їх уживання.

а) Красива гарна лесна душа-це красиві думки, за якими — красиві діла це роботящість повага до всього живого й мертвого малого й великого. Почуття людини не пробудиш без співчуття співпереживання без уміння відчутти серцем найтонші духовні порухи іншої людини. Якщо ти втратив мужність ти можеш втратити все честь повагу довір'я споконвічний зв'язок з родом з якого ти вийшов і який дав тобі прізвище і ім'я.

б) Навчити дітей вірити в людей приготувати їх до життя— нелегка справа. І головне як мені здається то це — кожним твором слід виховувати в дітях любов до людини чесність порядність працелюбство і незрадливність. Одвічні проблеми буття життя і смерть мрія і дійсність світло і морок біле і чорне-ось призма творчості письменника і художника.

в) Народність і патріотизм гуманізм і правдолюбство, краса і велич поезії Шевченка глибоко увійшли в наше сьогорнішнє життя в культуру мистецтво та літературу. Специфіку різних сфер діяльності суспільства відтворюють спеціальні (галузеві) документаційні системи як-от і банківська дипломатична зовнішньоекономічна юридична тощо. (

Вправа 28

Допишіть речення. Поясніть уживання розділових знаків.

- 1 ..., наприклад співробітники,...
- 2 ..., у тому числі й викладачі вузів,...
- 3 ..., навіть учні молодших класів,...
- 4 ..., особливо коштовні вироби,...
- 5 ..., тобто підготувати доповідь,...

Вправа 29

Розставте пропущені пунктуаційні знаки. Поясніть їх вживання.

1. Андрій Малишко у статті «Думки про поезію» писав Українська пісня має своє глибоке національне прекрасне звучання... вона і є історичним літописом народу. 2. Дорожить людина тим-писав В. О. Сухомлинський у чому вона залишила часточку свого життя крихітку серця свого крапельку крові. 3. Після проголошення складу комісії повідомила газета «Освіта» на з'їзді була оголошена невелика перерва. 4. Гарно тут у вас сказав лісникові Віктор коли ми вже стояли коло другої ялинки.

Вправа 30

Випишіть з художньої або публіцистичної літератури 5-6 речень з прямою мовою. Замініть, де це можливо, пряму мову непрямою. Поясніть уживання розділових знаків у реченнях.

Завдання 31

Поставте іменники в родовому відмінку однини.

Студент, берест, вітер, вік, мільйон, діаметр, вокзал, па-аграф, роман, Крим, берег, барвінок, четвер, оркестр, гнів.

ТЕСТУВАННЯ

Завдання 1

Визначте, яка пара слів не є синонімічною:

- А бурштин, янтар;
- Б суджений, наречений;
- В тотальний, вирішальний;
- Г свічадо, дзеркало.

Завдання 2

Визначте помилку в поясненні фразеологізмів:

- А вкрутити роги (приборкати);
- Б як курка лапою (неохайно);
- В ятрить душу (заспокоювати);
- Г ані рудої миші (нікого).

Завдання 3

Позначте, у якому рядку всі слова пишуться з апострофом:

- А сузір...я, св...ятковий, тьм...яний;
- Б бур...я, п...єдестал, бракон...єр;
- В верб...я, під...їхати, миш...як;
- Г кар...єра, мавп...ячий, міжгір...я.

Завдання 4

Визначте словосполучення, яке не відповідає граматичним нормам української мови:

- А широка авеню;
- Б свійська собака;
- В маленький поні;
- Г широка путь.

Завдання 5

Визначте, яка форма числівника 974 в орудному відмінку правильною

- А дев'ятстами сімдесяти чотирма;
- Б дев'ятьмастами семидесятьма чотирма;
- В дев'ятьмастами сімдесятьма чотирма;
- Г дев'ятьмостами семидесяти чотирма.

Завдання 6

Позначте односкладне узагальнено-особове речення:

- А Ранок. Тиша;
- Б Світає;
- В Тихим кроком далі зайдеш;
- Г Задзвонили в усі дзвони по всій Україні.

Завдання 7

Позначте рядок, у якому всі слова мають наголос на останньому складі:

- А якби, супник, сходовий, течія;
- Б тесляр, темно, тезко, черствий;
- В тісний, складник, вгору, фарфор;
- Г мигцем, полудень, тонкий, маляр.

Завдання 8

Позначте рядок, у якому в усіх словах зміна місця наголосу змінює значення слова:

- А дорога, зав'язь, затримка, переносу;
- Б зачин, графа, здогадка, різки;

В лінійка, лупа, обід, щілінка;
Г пора, запал, заняття, деревина.

Завдання 9

Позначте рядок, у якому всі іменники належать до чоловічого роду:

А папороть, полин, корч, денді;
Б дріб, біль, путь, розкіш;
В кір, собака, тюль, какаду;
Г мозоль, рояль, Сибір, роль.

Завдання 10

Вирізнiть слово у якому одна буква позначає два приголосних звуки:

А діжка;
Б лялька;
В джміль;
Г щавель.

Завдання 11

Визначте, що із зазначеного нижче є варіантом початку тексту заяви:

А Я учень середньої школи №5...;
Б Видана мною, учителем фізики...;
В Прошу надати мені...;
Г Комісія у складі...

Завдання 12

Позначте рядок, у якому всі слова мають відтінок урочистості:

А Древній Борисфен, вельмишановний, славетний зодчий;
Б Серце України, світова громадськість, ріднесенька;
В Перлина степу, пам'ятки історії, відомий винахідник;
Г Південний Крим, пил століть, історична місія.

Завдання 13

Позначте речення, у якому слід використати у:

А Найбільшу (в, у) своєму житті перемогу він здобув саме сьогодні;
Б Вона дуже любила співати і виливала душу (в, у) стрі-лецьких піснях;
В (В, у) озерах та річках України багато цінних видів риб;
Г Видатні (в, у) чені всього світу б'ють на сполох з при-воду екологічних проблем.

Завдання 14

Виберіть рядок, у якому замість крапок потрібно вставити і:

А пам'ять ... серце; Ольга ... Йосип; про це ...деться;

Б ... я в сивині; тиск ...мовірний; батьки ... діти;
В ... раптом; дні... ночі; вишні... абрикоси;
Г Європа ... Азія; велике...мале; війна ... мир;
Д трава к квіти; совість. честь, к. вийшли на гору.

Завдання 15

Продовжіть речення, вибравши відповідний термін:

Морфема, що виражає основне лексичне значення слова — це:

- А префікс;
- Б суфікс;
- В закінчення;
- Г корінь.

Завдання 16

Продовжіть речення, вибравши відповідний термін:

Слова, які колись вживалися часто, а тепер майже не вживаються — це:

- А архаїзми;
- Б діалектизми;
- В неологізми;
- Г жаргонізми;
- Г фразеологізми.

Завдання 17

Розставте слова в алфавітному порядку: колізей(1), колихати(2), колисанка(3), колібрі(4), вибравши відповідь, позначену відповідною буквою:

- А 1234;
- Б 3241;
- В 4123;
- Г 2431.

Завдання 18

Виберіть рядок, у якому всі слова є мовними штампами:

- А відповідно до закону, наступний день, порядок денний, вжити заходи;
- Б брати участь, особова справа, ставити за мету, становити нову форму;
- В відправляти обряди, заподіяти шкоду, зробити висновки, старанний працівник;
- Г принести книгу, дозвольте нагадати, докладати зу^т-силь, навести приклад.

Завдання 19

Виберіть рядок, у якому всі іменники в орудному відмінку матимуть в закінчення е:

- А серпн...м, груш...ю, дол.. ю, хвост...м;

Б горобц...м, лікар...м, звір...м, бджоляр...м;
В перукар...м, стільц...м, снігур...м, гущ...ю;
Г кущ...м, стріх...ю, секретар...м, весляр...м;
Д м'яч...м, гогол...м, кручею, пухирем.

Завдання 20

Виберіть рядок, у якому всі іменники в родовому відмінку матимуть закінчення -у (-ю):

А медок, щавель, вальс, Миргород;
Б баскетбол, Ніл, знаменник, канон;
В водень, вишняк, молочай, Сибір;
Г понеділок, ганок, Рейн, реалізм;
Г Єгипет, текст, тесляр, суходіл.

Завдання 21

Виберіть рядок, у якому, всі іменники в родовому відмінку множини матимуть однакове закінчення:

А стіни, сосни, гриби, риби;
Б сади, парки, горобці, брати;
В сусіди, гори, книги, губи;
Г миші, статті, легені, долоні;
Г черепахи, дині, осики, батьки.

Завдання 22

Виберіть рядок, у якому всі іменники змінювані:

А море, вила, сані, пальто;
Б кафе, село, горе, сила;
В ножиці, кава, кіно, ріка;
Г щастя, місто, денді, сито;
Г мир, таксі, сіль, мати.

Завдання 23

Виберіть рядок, у якому, у всі слова треба вставити однакову букву:

А вст...гати, бл...щати, кр...чати, н...бесний;
Б с...ло, зл...тіти, с...діти, з...мляни;
В мал...нький, прин...сла, кр...латий, в...сна;
Г в...с...лий, б...р...зень, в...рхівка, п...р...ць;
Г п...трушка, п...кти, ос...р...док, шв...д...ньо.

Завдання 24

Виберіть рядок, у якому всі дієслова з часткою не треба писати окремо:

А (не)можу, (не)знаєш, (не)скажу, (не)дізнаюсь;

Б (не)малюю, (не)бачиш, (не)кричить, (не)навиджу;
В варити, (не)співаєш, (не)волити, (не)знати;
Г(не)хтувати, (не)щастить, (не)чути, (не)ставити;
Ґ (не)хворіти, (не)зчутися, (не)належати, (не)сварити.

Завдання 25

Виберіть рядок, у якому в закінченнях усіх дієслів треба писати е:

А скаж...те, жив...ш, крич...ш, гн...ш;
Б хоч...ш, змож...мо, лиш...те, ріж...ш;
В д. ..ш, бач...те, вийд...ш, в'ян...те;
Г говор...те, в'яж...мо, буд...мо, пиш...мо;
Ґ співа...ш, скач...мо, в'яж...ш, сид...ш.

Завдання 26

Виберіть рядок, у якому всі префікси пишуться однаково:

А з- с-: скликати, схуднути, стиха;
Б пре- при-: ...їхати, ...хороший, ...чепити;
В з- с-: ...творити,..., шити, ...чистити;
Г пре- при-: ...пекти, ...красний, ...крашати;
Ґ пре- при-: ...погано, ...тримати, ...ховати.

Завдання 27

Виберіть рядок, у якому всі слова мають одну і ту ж орфограму:

А коза...кий, че...кий, юна...кий;
Б коза...на, Німе...ина, Вінни...на;
В оне...кий, запорі...кий, черка...кий;
Г грі...ний, соня...ний, позаторі...ній;
Ґ пта...тво, товари...тво, студен...тво.

Завдання 28

Виберіть рядок, у якому замість крапок скрізь потрібно вставити у:

А ... лісі; була... Одесі; ... садку;
Б ... холодочку; взяла ... нього; на траві... квітах;
В як ... сні; ... Антарктиді; ... присмерку;
Г пішла садок; одягнена... хвоєю; побачив ... вікні;
Д наш ...читель; сидимо ... вагоні; ...дарник.

Завдання 29

Виберіть рядок, у якому всі слова потрібно писати з апострофом:

А з/їхати, з/агітувати, пів/яблука;
Б об/ява, черв/як, пів/острів;
В кур/йозний, арф/яр, без/язикий;

Д д/ясла, з/ясувати, трьох/ярусний;
Г зв'язати, без/іменний, двох/осьовий.

Завдання 30

Виберіть рядок, у якому у всі слова потрібно вставити буквосполучення -ьо-:

- А дз...об, ма...ор, л...довик;
- Б с...огодні, л...он, бо...овий;
- В сл...оза, ць...ого, с...омий;
- Г т...охкати, д...оготь, ра...онний;
- Г тр...ох, при...ом, осінн...ого.

Завдання 31

Виберіть рядок, у якому в суфікси всіх слів потрібно вставити літеру -з-:

- А коза...ький, убо...тво, пари...ький;
- Б запорізький, криворі...ький, боягу...тво;
- В боягу...тво, люд...тво, ву...ький;
- Г ни...ький, гірни...ький, андалу...ький;
- Г студен...тво, пра...ький, купе...тво.

Завдання 32

Виберіть рядок, у якому у всіх словах відбувається спрощення приголосних:

- А випус...ний, мас...ний, виїз...ний;
- Б чес...ний, контраст...ний, доблес...ний;
- В корис...ний, тиж...невий, плюс...нути;
- Г звіс...но, облас...ний, шіс...надцять;
- Г віс...ник, студен...ство, зліс...ний.

Завдання 33

Виберіть рядок, у якому у всі слова потрібно вставити літеру -ь:

- А т...мянний, д...нювати, буз...ки;
- Б груз...ко, пал...ці, ін...ший;
- В вос...мий, в'язкіс...ть, волинс...кий;
- Г гарнен...кий, винос...ся, у бал...ці;
- Г різ...бяр, людськість, нен...чин.

Завдання 34

Із запропонованих ознак виберіть ті, які притаманні художньому стилю:

- А чіткість;
- Б емоційність;
- В інформативність;
- Г експресивність;
- Г термінологічна лексика;

Д мовні штампи;
Е незакінчені речення;
Ж образність.

Завдання 35

Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з апострофом:

А м...яч, бур...ян, під...їзд, пів...яблука;
Б в...ється, бур...я, пір...я, об...їзд;
В м...ясо, про...їзд, об...ява, в...янути;
Г сім...я, тел...я, без...язикий, верф...ю;
Г цв...ях, зв...язок, роз...яснення, по...яснення.

Завдання 36

Позначте рядок, у всіх словах якого потрібно вставити е:

А в...ликий, н...су, з...лений, ш...рокий;
Б кл...котіти, д...р...во, тр...мати, в...сло;
В п...ньок, ж...ве, с...стра, дзв...ніти;
Г б...р...гти, поч...нати, в...рба, с...рцевий;
Д з...мля, в...сна, пш...ниця, с...ло.

Завдання 37

Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з апострофом:

А пір...я, в...юнок, бу...ян, з...їзд;
Б в...язати, св...ято, від...їзд, сузір...я;
В сім...я, дев...ять, пере...їзд, п...ять;
Г роз...ятрити, св...ятковий, б...ють, об...ява.

Завдання 38

Позначте рядок, у всіх словах якого потрібно вставити и:

А кр...ва, тр...мати, м...нулий;
Б ш...рокий, ж...вий, к...шеня, н...су;
В св...стіти, д...ржати, кр...шити, пр...бити;
Г ш...потіти, кр...ло, математ...ка, поч...нати;
Г д...шу, к...слиця, в...сняний, с...нева.

Завдання 39

Позначте рядок, у всіх словах якого потрібно вставити літеру е:

А б...зкоштовний, ч...кати, нос...ш, вікон...чко;
Б пр...довгий, ч...р...да, смуж...чка, н...с...ш;
В п...р...гнути, м...л...ний, звернення, велетень;
Г мар...во, прос...мо, вин...с...ний пиш...ш;

Г ч...рговий, м...р...ж...во, п...р...бігти, побач...ння.

Завдання 40

Позначте рядок, у всіх словах якого потрібно вставити літеру ь:

- А Гор..кий, ніжність, тр...ом;
- Б будуют. .ся, л...ється, гуцул...ський;
- В цвірін...кати, різ...бяр, ремін...чик;
- Г с...огодні, міл...йон, стан...ся;
- Г Марин...чин, нян...ці.

Завдання 41

Позначте рядок, усі слова якого пишуться з апострофом:

- А тім...я, мавп...ячий, інтерв...ю;
- Б пів...яблука, св...ятковий, дзв...якнути;
- В торф...яний, розм...якшити, дитЛ.ясла;
- Г ад...ютант, об...їхати, пів-Європи;
- Г ін...екція, кур...оз, Лук...ян.

Завдання 42

Позначте рядок, у всіх словах якого потрібно вставити префікс с-:

- А ...ціпити, ...коротити, ...клад;
- Б ...хотіти, ...хил, ...фотографувати;
- В ...творити, ...садити, ...казати;
- Г ...пробувати, ...колотити, ...шити;
- Г ...житися, ...палахнути, ...формувати.

Завдання 43

Позначте рядок, у якому в закінченнях іменників потрібно вставити літеру о:

- А білк...ю, тітк...ю, вістр...м, земл...ю;
- Б галк...ю, груш...ю, балк...ю, бід...ю;
- В дах...м, кущ...м, відр...м, птах...м;
- Г ліс...м, долини...ю, птиці...ю, моркв...ю;
- Д стіно, калин...ю, школ...ю, гілк...ю.

Завдання 44

Позначте рядок, у якому всі іменники в родовому відмінку матимуть закінчення -а (-я):

- А слон, токар, серпень, грим;
- Б горобець, мрійник, Кавказ, Гадяч;
- В Дніпро, Буг, стіл, овес;

Г звір, друг, край, киянин;
Д брат, мікроб, метр, Київ.

Завдання 45

Виберіть рядки, у яких усі слова характерні для офіційно-ділового стилю:

- А сонцесяйний лик, греблю гатити, призначити конференцію;
- Б протилежний кут, поставити дослід, узагальнити висновки;
- Г прийняти рішення, винести ухвалу, перевірити виконання;
- Ґ жартівливий вітерець, будьте щасливі, безхмарне небо;
- відкрити фінансування, вирішити одностайно, виділити кошти;
- Д атмосферні опади, морські припливи, порушити питання;
- Е відповідальна особа, визначити виконавців, вжити заходів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Пригадайте правила подвоєння приголосних.
2. Пригадайте правила подовження приголосних.
3. Поясніть правила спрощення приголосних.
4. Згадайте основні правила правопису ненаголошених голосних -о, -є, -и.
5. Поясніть правила правопису приголосних в словах іншомовного походження.
6. Поясніть правопис подвоєних і неподвоєних приголосних іншомовного походження.
7. Пригадайте правила написання іншомовних слів із голосними.
8. Поясніть вживання -і, -у в українській мові в словах іншомовного походження.
9. Пригадайте правила правопису складних слів окремо.
10. Пригадайте правила правопису складних слів через дефіс.
11. Пригадайте правила правопису складних слів разом.
12. Поясніть правила вживання великої літери.
13. Поясніть правила написання окремо частки -не.
14. Поясніть правила написання окремо частки -ні.
15. Поясніть правила написання разом частки -ні.
16. Поясніть правила написання разом інших часток.
17. Поясніть правила написання окремо інших часток.
18. Поясніть правила написання через дефіс інших часток.
19. Коли пишеться -йо, а коли -ьо
20. У якому місці слова вживається буквосполучення -йо?
21. За яких умов вживається буквосполучення -ьо
22. Чому -ьо не може стояти на початку слова?
23. До якої букви - попередньої чи, наступної - відноситься перша буква буквосполучення -ьо?
24. Коли ставиться апостроф?

25. Коли апостроф не ставиться?
26. Для чого вживається апостроф в українській мові (письмі)?
27. Після яких літер і за якими правилами ставиться апостроф?
28. У якому місці слова апостроф вживається? Чому він не може бути на початку слова або в кінці?
29. На межі яких частин слова може вживатися апостроф?
30. За якими правилами апостроф не вживається?
31. Поясніть правопис слів зв'язок, об'єднання, об'ява, пам'ятник, Муравйов, сузір'я, двох'ярусний, черв'як, святковий, морквяний.
32. Як позначається м'якість приголосних на письмі?
33. Після яких букв та у якій позиції слова вживається м'який знак? Чому він не може стояти на початку слова?
34. За якими правилами вживається м'який знак?
35. Після яких букв м'який знак не пишеться?
36. За якими правилами м'який знак не вживається?
37. За якими правилами і в яких суфіксах пишеться м'який знак?
38. У яких суфіксах є подвоєні букви? Чому?
39. Як визначити, коли писати суфікси -ек-, -чи-, -ичк-, -ив-, -ев-, -ов-
40. За якими правилами пишуться префікси, що закінчуються на приголосний звук? Чи змінюється їх написання?
41. Як змінюється префікс з- перед к, п, т, ф, х? Чи змінюються інші префікси, що закінчуються на приголосні звуки, перед цими приголосними?
42. Якими правилами визначається правопис префіксів пре- і при-?
43. У яких словах пишеться префікс при-
44. Коли пишеться е в префіксах?
45. Коли пишеться и в префіксах?
46. Які розділові знаки можуть бути між групою підмета і групою присудка у реченні?
47. У яких випадках між групою підмета і групою присудка ставиться тире?
49. У яких випадках прикладка та означуване слово пишеться через дефіс?
50. У яких випадках прикладка та означуване слово пишуться окремо?
51. Коли між однорідними членами речення не ставиться кома?
52. У яких випадках між однорідними членами речення та узагальнювальним словом ставиться тире?
53. В яких випадках між однорідними членами речення та узагальнювальним словом ставиться двокрапка?
54. Що таке відокремлені члени речення? Як вони виділяються?
55. Що таке поширене і непоширене звертання? Як вони виділяються?
56. Яким членом речення є звернення?
57. Якими розділовими знаками виділяються вставні і вставлені конструкції (слова, словосполучення, речення)?

58. У яких випадках не ставиться кома між двома частинами складносурядного речення?
59. У яких випадках між двома частинами складносурядного речення ставиться крапка з комою?
60. Чим відрізняється складне речення від простого?
61. Чи можна міняти місцями частини складносурядного та складнопідрядного речення?
62. У яких випадках у безсполучниковому реченні ставиться тире?
63. Які розділові знаки ставляться, якщо слова автора стоять після прямої мови?
64. Які розділові знаки ставляться, якщо пряма мова стоїть після слів автора?
65. Які розділові знаки ставляться, якщо пряма мова стоїть перед і після слів автора?
66. Які розділові знаки ставляться, якщо пряма мова - кличне або питальне речення?
67. Які розділові знаки використовуються при написанні діалогу?
68. Чим відрізняється пряма мова від непрямої?
69. У яких випадках ставиться крапка з комою?
70. У яких випадках ставиться двокрапка?
71. У яких випадках ставиться тире?
72. У яких випадках ставляться дужки?
73. У яких випадках ставляться лапки?

ЗМІСТ

Вступ	3
1.1. Нова редакція українського правопису.....	4
1.2. Стислий огляд основних змін у новій редакції«українського правопису» (2019).....	6
1.3. Типові помилки у слововживанні	9
1.4. Тренувальні вправи	13
1.5. Тестування	20
1.6. Питання для самоконтролю.....	29

Навчальне видання

УКРАЇНСЬКА МОВА
(зміни в українському правописі 2019 року)

Методичні рекомендації
для викладачів та студентів

Укладач:

БАБАЙ Людмила Володимирівна

Формат 60x84/16 Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Ум.друк. арк 2.

Наклад. 100 пр.

Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44
